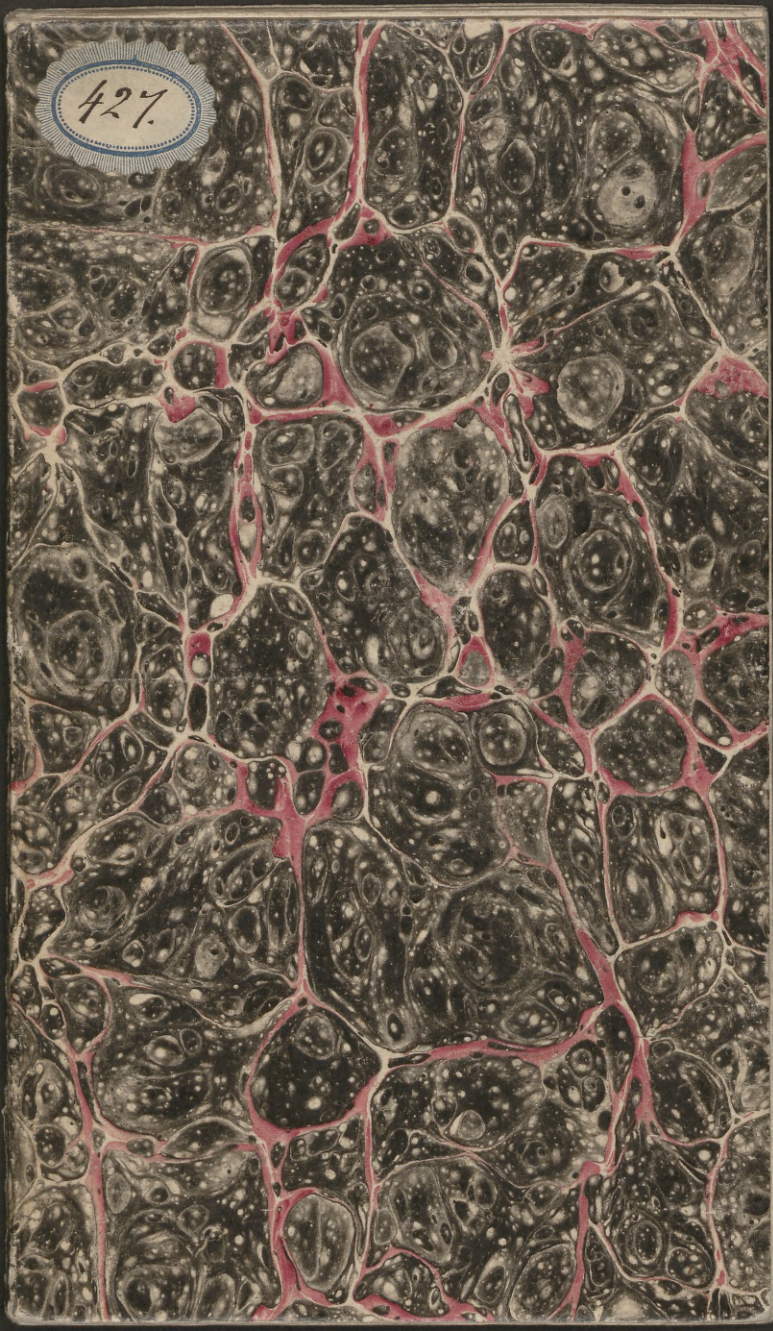

427.

508.

A B D

ja

Luggemisfe Ramat

mis

laste kolitamisse tarwis

kirjotanud

G. Afermann,

Ensi kihhelkonna õppetaja.

Larto linna

trüffitud H. Paatman

1842.

Soweit vorliegendes A B D - Buch für Esthnische
Kinder der Censur des Livländischen Provinzial - Consi-
storiums bedarf, kann nach vorläufiger Durchsicht die
Druckbewilligung in Gemäßheit des Kirchengesetzes §
301. mom. 5. gegeben werden. Solches attestirt zu
St. Bartholomäi Pastorat am 17. Decbr. 1841.
Nr. 479. Consistorialrath Kolbe, Consistorialrath.

Der Druck ist erlaubt, jedoch muß nach dessen
Vollendung die gesetzliche Zahl Exemplare der Censur-
Comität abgeliefert werden.

Dorpat, den 12. November 1842.

Censor S a h m e n.

R a m a t o = t ä h h e.

Weikesed kirja - tähhed.

a b d e g h i j k l m
n o p r s s st t u w.
i j r l t k s u n m w
a g o d b s p s n st.

Sured kirja tähhed.

A B D E G H I J K
L M N O P R S T
u w.

a A b B d D e E g G
h H i I j J k K l L m M
n N o O p P r R s S
t T u U w W.

Heälega tähhed.

a e i o u ä ö ö ü
A E S D u A S S ü
1*

A. a aa ä ää æ æi æe ai au.

E. e ee ea eä ei.

I. i ii ia iu.

O. o oo ö öö oö oe oi öi ou.

U. u uu ü üü üi.

Seäleta tähheb.

b p d t i g k l m n r s w h.

m l b n p g d k t l w i r s.

Tähte kofkoppanneminne.

b B. ba be bi bo bu bā bō bū

ab eb ib ob ub āb ōb ūb

d D. da de di do du dā dō dū

ad ed id od ud ād ōd ūd

g G. ga ge gi go gu gā gō gū

ag eg ig og ug āg ōg ūg

h H. ha he hi ho hu hā hō hū

ah eh ih oh uh āh ōh ūh

k K. ka ke ki ko ku kā kō kū

ak ek ik ok uk āk ōk ūk

l L. la le li lo lu lā lō lū

al el il ol ul āl ōl ūl

m M. ma me mi mo mu mā mō mū

am em im om um ām ōm ūm

n N. na ne ni no nu nã nõ nü
 an en in on ün än ön ün
 p P. pa pe pi po pu pã pö pü
 ap ep ip op up äp öp üp
 r R. ra re ri ro ru rã rö rü
 ar er ir or ur är ör ür
 s S. sa se si so su sã sō sū
 as es is os us äs ös üs
 t T. ta te ti to tu tã tō tū
 at et it ot ut ät öt üt
 w W. wa we wi wo wu wã wö wü
 aw ew iw ow uw äw öw üw
 ab ba ad da ag ga ah ha af fa
 al la am ma an na ap pa
 ar ra as sa at ta aw wa.

a aa aaw a ae aed a ai ais a au aud
 ä ää äär.

e ea eal e ee ees e ei eit.

h ha hal h he hel h hii hiir h ho hool
 h hu hul.

i ia ial i ju jut i jã jää.

k ka kam k ke kep k ki kit k ko kot
 k ku kuf k ka kãk.

l la lai l le lep l li lip l lu luf l lä läst
 l lü lül.

m ma mat m me mem m mi mis
m mu mut m mā mǎn m mo
moß m mü müt.

n na nap n ni niß n no noß n nu nut
n nõ nõm.

o oi oid o ou oun.

p pa paß p pe peß p pi pil p po pot
p pu pul p pü püs.

r ra raß r re ren r ro rop r ru rut
r rä rät.

s sa sap s se sep s si sit s so sop s su suß
s sö sön.

t ta taß t te teß t ti til t to tol t tu tup
t tä täß t tö töt t tü tüß.

w wa waß w we wet w wi wil w wo woß

laß org kel ilm püt sau rist tal lin
sep aeg jut püs auß möß rum
nuß luß tuß ots uß wal wim sit.

ha hal halp he hel helm hi hin hing
hu hul hulk hö höl hölm.

ja jal jalg ju jun jung.

ka kas kass ke kel kels ki kir kirp ko koh
kocht ku kur kurg kä kās käst kö
köht kü küll külm.

la lap laps le leh lehm li lin lind lo
lom lomp lu lut luts lä län länd
lö lön löng lü lüh lüht.

ma mah maht me met mets mi miß
miß mo mol mold mu mul muld
mä män mäng mö mör mörd.

na nah nahß ni nil nilp nu nur nurß
nö nöp nöps.

pa pah pahm pe pet pets pi pin pind po
pol polt pu pul pulß.

ra ras rasw re ren rent ri rin rind ru
rus rusß rä rän ränß.

sa sah sahß se sel selg si sir sirp so sor
sorß su sul sulp sä sär särß sö sör
sörm sü sül süld

ta tah taht te tel telß ti tin ting to toh
tohß tu tuh tuhß tä täh täht tö
töp töps.

wa wan wang we wen wend wi win
wing wo woh wohl wä wär wärß
wö wör wörß.

järw mäng maß tilß warb leib rang
fust förw pärm silm tolm mulß
leht järg tund mußß foht pölw
malß.

ai ei oi ui öi an ou öu in aa ee tt
oo öö uu üü.

tai taim pai paif lai laid wai waif
lei leig sei sein rei reis pei peig
noi noid poi pois toi toit woi woif
lui luif tui tuim kui kuid tui tuisf
söi söim pöi pöid pöi pöis föi föis
rau raud sau saun tau tauf lau laut
rou rouf pou poud nou noud lou long
laa laas paa paas raa raag saa saaf
see seep lee leem fe feel pee peel
sii siil kii kiil kii kiir lii liig
loo loom soo soon too toop roo roog
köö kööf löö löög röö rööm söö sööt
tuu tuul ruu ruum luu luud kuu kuub
hüü hüüs küü küüs müü müür tüü tüür

pääw on pitk riid on suur löng on kuim
mees on noor poeg on wait maat on täis
mööt on sant sool on märg hein on must

arm ar-mas hirm hir-mus sam sam-mal
feel feel-dus lai lai-us mäng mäng-ja
mois mois-tus noor noor-dus paks pak-sus
pes pes-sa pil pil-pas poud poud-ne rent
rent-nif rist ris-ti rum rum-mal sam sam-
mas selg sel-ge sörm sör-mus täi täi-de

taf taf-jas tru tru-us tuſ tuſ-kur uhſ
uh-fus us us-sin waif waif-ne warb war-
bas wars wars-ti wil wil-li.

rät-sep tae-was lo-tus rah-ho ſüb-da him-
mo woi-mus fi-tus küt-tis nim-me lam-mas
lug-gu wih-ha lih-ha ar-ro war-ra öl-li
nug-ga ömb-lus ümb-rif päh-kel pad-di
kõi-dif kög-go ad-der jul-gus em-mis if-ke
mät-tas as-si mäd-da räg-ga kiu-wi pan-nal
kuſ-kur har-ri ſöb-ber ra-mat koh-hus kal-las
roh-hi kü-nal wäg-gi teg-go kās-si ſig-ga
tap-per af-ken.

ab-bi-kaas ag-ga-nif ah-hin-gas ar-mas-tus
ef-fi-tus el-la-jas eest-kost-ja es-mas-pääw
hal-li-kas hei-na-ma hir-mo-tus hob-bo-ne
ih-ho-lif ih-ha-tus if-kal-dus il-mo-ke jag-ga-
ja jah-wa-tus jām-me-dus jum-ma-lif kas-
ſi-nus kiu-wi-rinſ kod-da-ras kuh-hi-lif
lait-min-ne lep-pi-tus lih-ha-lif lug-ge-ja
mān-gi-mees me-le-wald min-nes-tus mun-
na-foor nob-be-dus nāl-ja-pääw nou-a-kas
nur-ja-to öl-le-waat öh-hu-ke ön-ne-tus öp-
pe-tus oh-ha-kas or-ra-was os-sa-lif ot-sa-ta
paiſt-min-ne pah-han-dus pil-li-roog pim-me-
dus rum-ma-lus rab-ba-dif rām-mal-kas
rood-si-mees ſüg-ga-wus ſal-la-lif ſeg-ga-dus

föb-ra-liß tous-min-ne tal-lo-poeg te-nis-tus
tug-ge-wus ud-da-ras un-nus-taw up-pu-tus
us-si-nus wab-ban-diß wih-has-tus wer-ri-ne
wi-ras-tus.

im-me-liß-kult

pal-lo-ken-ne

fas-si-nas-te

ra-ki-mat-ta

lap-pe-lin-ne

seits-me-ford-ne

nel-ja-wör-ra

tal-lo-ta-ja

öl-le-fod-da

üßs-teist-küm-mend

näg-ge-mat-ta

wal-wa-min-ne.

lun-nas-ta-min-ne

ön-nis-teg-gi-a

se-est-pid-di-ne

fin-ni-ta-min-ne

pid-da-li-töb-bi

mon-ne-sar-na-ne

wäs-si-ta-min-ne

nel-ja-sug-gu-ne

wal-mis-ta-mat-ta

öl-le-teg-gi-a

tal-li-ta-min-ne

ra-ma-to-ken-ne.

är-ra-lun-nas-ta-min-ne

me-le-tul-le-ta-min-ne

ül-leß-tun-nis-ta-mat-ta

wäl-ja-tüh-jen-da-mat-ta.

fas-si-pid-di-möt-le-min-ne.

U. Arm Ued Urw Auß

Us-se Uh-hi Ub-bi Ud-der

E. Elts Erß Eh-te El-lo

Em-ma Erß-tus E-riß

- H. Haub Heäl Hing Hult
Han-ni Hel-dus Him-mo Hum-mal
- J. Jalg Järg Järw Joon
Jän-nes Jag-go Jd-do Jh-ho
- K. Kaar Koer Käls Kel
Kal-las Kan-na Kiv-wi Kul-lo
- L. Laps Leht Lind Loom
Lag-gi Lep-pik Lih-ha Lot-sik
- M. Märk Mets Möök Müür
Mät-tas Mer-ri Möl-der Mur-re
- N. Nälg Nut Nool Nuust
Näg-go Nim-mi Nör-kus Nuus-tik.
- O. Ots Oks Oof Oht
Oh-hi Os-sa Ot-sus Oh-wer
- P. Pääw Pinf Pölw Püs
Pöd-der Pid-do Pad-da Pu-dus
- R. Rasw Rind Roog Rum
Ra-mat Ro-jus Rit-kus Ri-ded
- S. Saun Silm Sool Sulg
Saw-wi Se-me Söb-ber Süd-da
- T. Tael Törw Tiib Tuht
Tae-was Teg-go Töb-bi Tub-ba
- U. Ust us uks urk
Ud-do Un-ni Ub-ba ül-ge
- W. Waew Wend Wiht Wört
Wäg-gi Weß-fi Wil-li Woi-mus.

Suggemisse = tükkid.

Armas lapsõke, armasta omma Summalat ning Pojat ikka ennam, ja ikka surema hõlega, sest temma tahhab sind õnsaks tehha, ja annab sulle ma peäl jo keik õnne. — Walwa ja jä kindlaste uskus Jeesusse sisse. — Hoia temma pole kindlaste! — Kummarda omma taewast Jõsat waimus ja tões; armasta tedda, kui temma laps, ja lasse ennast temma läbbi puhastada ja pühhitseada, nenda kui temma tahhab! — Dle sannakulelik laps Summala wasto, te temma tahtmist ilma nurrisematta, panne temma maenitsused ja nomimisjed tähhele ja kule temma sanna. — Ratsu iggapä ni õnsaks sada, kui sa woid olla ja peaksid ollema. — Kui so südda sind palwele aiab, siis minne ja pallu süddamest, pallu Summalalt, mis so südda iggatseb. — Urwa Kristusse armo ja osasamist ülle keik asjo kalliks ja mõtle, mis kalli hinnaga ta sulle on armo saatnud! — Pea Jeesust, sinno Jõsandat ja temma kannatamist, temma werd ja surma, kui leppitamisse ohwri so pattude eest, allati meles. — Täanna tedda se eest; sest se läbbi on ta sulle armo ja õnnistust saatnud. — Jeesusse Kristusse ellaminne siin ma peäl kui innimenne, olgo sulle ellamisse märgiks. Rägi, te ning mõtle nenda kui

temma! — Püa allati temma kääso sannad
piddada, nenda kui ta neid on annud, ja
nendasammoti truiſte te ka, miſ ſo kōhhuſ
on, iſſeennese ja liggimeſſe waſto! —
Goia ennast eſſimeſſe eſſituſſe eest; muido
tullemad teiſed järrele! — Keiſ, miſ ſa
teed, ſedda te nenda, kui ſnniſteggia ſil-
made ees. Te armatuſſeſt temma waſto
ni paljo head, kui ſa igganeſ woid. —
Paſſe omma ſüddant ja moiſtuſt iſſa en-
nam pühha waimo läbbi walguſtada! —
Kaſſu omma ſüddame luggu läbbi, ni pea
kui ſo ſüddame tunniſtuſ ſo peäle kaebab!
— Keiſ, miſ Kriſtuſſe ja temma ſanna
waſto on, arwa pattuſ. — Ärra olle
mitte iſſeöige ehk julge, agga ei ka mitte
liig arg! — Ärra unnuſta mitte ſſſandat
tännada temma ſure ning iggapäwäſe hea-
teggemiſſe eest. — So ſüdda hoidko iſſa
Jeſuſſe pole, ni häſti argipäwal, kui pühha-
päwal! — Heida ennast allati hea, wagga,
moiſtlikko rahwa ſeltſi, ja kui pahhad lapſed
ſind awwatawad, ſiiſ ärra wötta mitte
nende nou. — Pöggene, kui ſa kurja nääd,
ja ärra te ſinna ſedda ial. — Reed ſannad,
mo lapſoke, olgo ſulle iſſa ſilmade ees ja
meleſ! — —

Miſ pean ma teggema?

Et ſuimma ma-ilma on lonud ja tedda

illespeab, siis ei pea minna mitte maailma
 egga Jummalala wasto patto teggema, laite-
 misse, nurrisemisse egga Jummalala lodud
 asjade teotamisega. Keif mis ellab, rõ-
 mustago ennast omma ellamisse pärrast,
 sest iggaüks ellab Jummalala armo läbbi.
 Jummalat tahhan ma auustada ja armas-
 tada ülle keige asjade; ma tahhan temma
 wasto sannakulelik olla, ka siis kui mo ello
 wägga raske saaks ollema; ning ka häddas
 ja surremisses tahhan ma temma peäle
 kindlaste lota. Kui Jummalala laps pean
 ma sedda ello, mis temmast mulle antud,
 ausaste piddama. Omma ihho ei pea minna
 ka mitte rikkuma egga nödraks teggema.
 Ka se eest pean ma hoolt kandma, et mul
 toidust olleks, nenda et ma siin ilmas woiksin
 toime sada, ja et head innimesed mind
 armastaksid, ning et minna keif sedda head
 woiksin ossaks sada, mis mul õigel wiisil
 woib olla. Agga kallim kui keif se, mis
 aialik nink ihholik on, olgo mulle ikka waike,
 wagga ja puhhas südda, rahholinne meel,
 tark kindel tahtminne, ja wagga, allandlik
 ning taewalik meel. Sa kui ma efsin, kui
 kurri himmo mo sees touseb, ja ma patto
 sisse langen, siis tahhan ma süddemest kah-
 hetseada, Jummalala abbiga sedda kurja ei
 mitte ennam tehha, ja tahhan nouda sedda
 keif jälle heaks teanda. Jesuse Kristuse

õppetuse ja õppetuse märgi järrete pean
ma teiki innimesi nenda armastama kui
iseseennast, ja ei pea kedagi põlgama, üh-
hegi wasto mitte kadde ollema, kedagi
mitte wihtama egga kiusama. Ma ei pea
mitte egga isseennesele, egga ommaks kasuks,
egga ütspäinis isseennese rõmuks ellama,
waid ma-ilmal ja teistel innimestel olgo
minno ellamisest rõmo ning kasso. Ma
ei pea mitte tapma, egga ühhegile mele-
haigust teggema; ma ei pea mitte warras-
tama, egga petma; ma ei pea mitte teelt
peksma, egga teistest kurja mõtlema. Mo
su rätigo töt, mo meel olgo tõssine ja
õige; mo kassi olgo teistele abbiks, ja mo
südda olgo tāsane ning lahke ka nisugguste
wasto, kes mulle mitte head ei sowi.

Kui sa, mo lapsõte, teik sedda truiste
teed, mis siin nimmetud ja so kōhus on,
siis olled Jummalale mele pārrast ja ellad
temma tahtmisse järrele. Agga kas joud
sa sedda teik tehha? Ennese wāest ei joud
sa ühtegi, sest et sa pattune olled. Kes
joud siis sedda tehha? Ei mitte se, kes
Jesust ei tunne; ka mitte nisuggune, kes
kül hakkunud Jesust õppima tundma, agga
hābbeneb, tedda mailma ees tunnistada.
Ka mitte se ei joud sedda tehha, kes weel
melega arwatikkult ehk sallaja patto teeb,
kes arwab isseennese sees paljo head leidwad

ja ennast titusse wäärt, ja ennesel rammu kül ollewad, kurja wasto seista ja omma nõbrusse peäle woimust sada. Paulus, se tark ning tru mees, tunnistab: „minna ärrandan keif Kristusse läbbi, kes mind wäggewaks teeb.“ Wata siis, Kristusse wäest ärrandad sa keif, ja se ainus as, mis sulle sedda joudo annab Jummal tahtmissse järrele tehha, on se: kui sa allandikult ommas waimus ellawalt tunned, et sa hopis nõdder ja rammoto olled ja ennast nenda hopis iggapääw Jeesusse Kristusse kätte annad ning temmale ütled: Jeesand, sa tead, et ma tahhan Jummal kääso õpetusse järrele ellada, agga mul ep olle seks rammo; anna mulle siis sedda rammo käästude piddamisse tarwis. — Anna siis ennast, armas laps, allati so armsa Snnis-teggia ommaks, anna ennast holeks temma kätte, temma teeb sind kõlbaliseks, et keige hea tõle täieste walmistud saad, temma annab sulle joudo ja rammo nenda kääia, kui temma on kääinud, temma istutab so hingesse Jummal ja innimeste armastusse selget ja puuhast himmo; temma ehhitab so süddant allandusse ja tässandussega; temma uendab sind omma wäe läbbi omma nää järrele, ja aitab sind, et so meel ühhefuggune saab ollema temma melega. Temma kätte anna siis allati omma ihho ja hinge,

omma süddant ja waimo, siis wast jouad tehha, mis Summal tahhab. Keit need lapsed, kes wannematte läbbi keigest mad-
dalamast põlwest sabid Jesusse jure said juhhatud ja tedda omma Lunnastajat tund-
sid ollewad, on pärrast õntsa löbbusa ja rõõmsa elamisse sees elloaega ellanud, ja targad, head ja tössised risti innimesed olnud.

**Te õigus, siis sind kidad Sum-
mal ning innimenne.**

Märt, lahke näoga ja wisaas pois, näggi koio minnes tee peäl ühhe kirjo asja, läks senna pole ja se olli üks sidi minna-
rättik. Märt pistis sedda omma tasko ja tahtis ommad wannemad palluda, et sedda piddid lastma kulutada. Läks agga monni kümme sammu eddasi, kohhe siis tuli üks jaks, kaunis illusas ridis, ja küsis ta käest, kas ta wahhest ühhe ninnarättiko leidnud? Mis teggi nüüd Märt? Temma wottis rättiko taskust ja andis sedda Herra kätte. Herra tännas Merti ja tahtis temmale ühhe rahhatükki anda, agga Märt ei wöt-
nud sedda mitte, waid ütles temmale: Ei olle teil tarwis mulle rahha anda; ep olle minna jo waewage selle jures näinud, ja tarwis olli, et kätte andsin, mis ep olle minno." Herra watis sure filmaga ta

silmi, panni omma rahha jälle tasko, jowis poisile heäd ööd, ja läks.

Laps te sinnagi nenda, siis peab so kääsi hästi käima.

Õnnetus tulleb kutsmata.

Üks lesknaene läks lihhamõtti pühhiks omma öele wõerisi ja wottis omma kahhetja aastase poja kasa. Kolmapäwal pärast pühhade olli poisikenne warra hommiko üllestoulnud ja läks öue peäle jookma. Karjatüdruk, kes teda näggi, ütles: „tulge aida jure kanna pesasid otsima ja waatma, kuidas wilja mõedetakse. Poisike hüppas ja kargas temma kääle kõrwas, ja läks aita; agga tüdruk istus aida ukse ette mahha. Aidamees, kes püssiga tahtis wälja minna, olli püssi kasamõtnud, ja ni kauast kui wilja mõedeti, aita seisma pannud. Poisike näggi püssi, ja wottis sedda kätte: aidamees, kes sedda näggi, ütles: Gummal parrast! pange kääst ärra! — Läks siis ka laps sedda kōhhe teggemad, agga Gummal parrako! — läks ka püss temma kääst lahti ja tappis karjatüdrut, kes ukse ees istus.

Laps, sest õnnetusest wõtta õppetust, et püsside ja ni suguste asjadega, mis jenna putuwad, arg pead pillema.

Pühhapäwa peab pühhitsema.

üks mees, Mihkel nimmi, läks iggal pühhapäwal, ennamiiste Summala tenistusse aial jahhi peäle linto ja ka muid metsalisi püüdma; egga lainud kirrifo, ei ka mu Summala sanna kuulmisfele; ei wõtnud ka maenitsust wasto kui sellepärast maenitseti, egga holineud koggoniste Summala sanna pärrast. Ühhel pühhapäwal kui rahwas kirrifo läksid, wottis ta jälle ette metsa minna. Kui ta nüüd olli minnemas, tulli temmale, kui õnneks, üks wanna karro wasto. Temma wottis seddamaid omma püssi, mis temma ammetriist olli, ja lastis sellega karro peäle, mõtteldes tedda koggoniste ärratappa; agga karro, mis õiged wallo ei sanud, sai wihhaseks, joofsis mehe peäle, ja tahtis omma wihha sees tedda lõhti kiskuda. Hirmoning warjemisega torkis se waene innimenne püssiga wasto, ja kui se ei aitnud, wottis kirwest wöö wahhelt ja lõi kirwe silma ja terrega karro pähya ja temma ninna peäle, senni kui wimaiks sure waeuaga selle wihhase murdja läest hinge peästis. Kui ta nüüd pärrast sedda hirmo joofso heitis ja hirmo pärrast joud jo nõrgaks lainud, tukkus weel libbeda jää peäle wäga raskesti mahha, ja pörrutas omma

kehha ja pead ärra, mis kava aega piddi pöddema. Müüd näggi ta kül, kui wägga raskeks nuhtlusseks se tulleb, kui innimenne hingamisse päwa mitte omma hinge kas- suks ei pühhitse, ja tootas ei elladeski en- nam pühhapäwal jahhi peäle minna.

Lapsed, õppige sest, kes Summala kää- tude ülle astuwad, need on eksituse sugu, ja Summala käst on: „sinna pead pühha- päwa pühhitsema.“

Maagused sannad ja libbedad tõnned petwad süddant.

Mi kava, kui usklik innimenne weel kin ma peäl ellab, woib ta iggal wiisil patust kiusatud sada, agga ei pea meie ka mitte patto kiusatustele maad andma, et nemmad meie sees woiwad woimust wõtta. Sepärrast ei tohhi ükski se peäle julge olla, et ta ei wõiez kiusatud sada. Kes wähhägi kurjale maad annab ja kawe- wala kele läbbi ennast lasseb petta ja oest- tada, se saab pea patto sisse tõnmatud, ja sellega sünnib, mis selle mehhega on sündinud, kellest ma teile, lapskesed, maenitsemiseseks ja õppetamiseseks tahhan müüd rääkida.

Waddi Mihkel olli kae astane waene, laps isast ja emmast mahhajanud. Et tegi temma järrele ei kulanb, egga edda

korjand, weddeles poisikenne mõda maad
ja kerjas. Suhtus siis ühhe pühhapäwa
hommikul ühhe ausa tallomehhe jure tulle-
ma; se tedda küsis, kes ja kust ta pididi
ollema? agga poisikenne ei teadnud õiged
teadust anda. Küsis auus mees, kas
õskad jälle sedda teed taggasi, kust olled
tulnud? Eht õskan, ütles laps. Kui in-
nimenne aega sai, wottis poisikest juhhat-
jaks kasa, ja läks temmaga tele; monne
päwa pärrast joudis temmaga wimaks senna,
kust ennast ütles ollewad. Läks siis tem-
maga moisa; agga seäl ei olnud muud
wallitsejat, kui üks üllemelelinne ja waljo
süddamega aidamees. Se tuli äkkitselt
ausa mehhe peäle, ja ütles: mis sa sedda
raiska seie tood? kas minna tedda pean
söötma, olleks ta porsas, siis ma pannek-
sin tedda numma peäle. Minne sinna tem-
maga kus tahhes! — eht panne tedda
omma kaela rippuma, ja kassi jalgu siit
ärä. Oli mees peäle kaskümmend pen-
nikoormat asjata söitnud, ja ütles siis:
noh pojoke! Summal tahhab, et sa mulle
apseks pead jääma; tulle! lätki siis koio-
lele! Sesamma auus mees, olli wägga
üglane, moistlik ja helde süddamega inni-
nenne, kes omma lapsi ja perret armoga
juhhatas, ning keiges asjus, janna ja tõega,
nele head tähte andis; se siis ei teinud

ei Mihkli, egga omma lihhasse laste wah-
hel ei sedda wähhematli wahhet; ja kas-
wis siis Mihkel Summala auuks ja inni-
meste meleheaks priskeks ja moistlikkude
noreks meheks. Agga kui õige parrajaste
meheks olli samas, nouti tedda kohto läbbi
omma perrispaika taggasi.

Temma moisa perriswannem olli peäle
kaskümmend aastad wäe peäl seisnud;
ennast sel ajal wäetenistussest lahtiwõtnud,
ja omma moisadesse tulnud ellama. Se
siis juhtus Mihklit ükskord näggema, ja
näitis noor priike innimenne wägga wiisi-
kas temma filmist. Näkis siis härra tem-
maga, ja kulis innimesse suust wägga
moistlikkud ja harritud jutto; hakkas tem-
mast luggu piddama, ja wimaiks tedda
armastama. Wõttis tedda siis moisa, ja
tahtis, et temmast pididi aidamees sama.
— Nenda sai Mihkel moisa aidameheks.
Truiste piddas temma omma ammetit ülles
ja teggi hõlega ja rõõmsa süddamega, mis
tedda kästi, mis kõhuus ja õige olli.
Herra olli temmaga wägga rahhul, ja kei-
se moisa perre armastas tedda wägga, e-
ta olli hea ja lahke iggamehhe wastu.
Poolteist aastat ellas temma nüüd moia
leimas rahho sees, nenda kui Summal ar-
dis. Agga üks kigge kurri waenlane ei
jätta rahho kussagi, ta kiusab allati ja

lasseb ommad tullised noleb umbest usklit-
 tude ja isseärranis nende peäle, kes teg-
 gewas ja ellawas uskus ning truis Kris-
 tusse tenistusess tahtwad töeste ellada ja
 kääia. Seäl moisas olli üks kinssep, ja ta
 hakkas Mihkli peäle aiama kolm wacka
 rukkid: anna ja anna, sul ei pea sest üh-
 tegi wigga ollema, ütles ta. Mihkel was-
 tas, ei ma woi sedda mitte tehha, siis
 warrastan ja teen Jummalä kääso wasto.
 Terwe näddali ta aias Mihkle peäle, agga
 Mihkel ei wötnud mitte kuulda. Weel ta
 ütles kawwala nouga: anna wennifenne
 mulle, minno wend on linnas köösnari,
 seäl temma teeb sulle hea mütsi, temma
 tahhab rukkid ennesele. Mihkel ütles: ei
 ma woi sedda tehha, se ei kölba koggoni.
 Kas pean teie pärrast omma süddant koor-
 mama hirmsa pattoga? Puhhas süddame
 tunnistus on mul kallim, kui keige ma-
 ilma warrandusjed, on mulle ennam wäärt,
 kui kühbar. Agga se kurri waenlane ei
 jättnud tedda mitte rahhul. Ta läks lin-
 na ja tõi Mihklile sedda lubbatud mütsi ja
 peälegi maggusat saia. Müüd woeti ta
 meel peast ärra, ta teggi aita ukse lahti ja
 kinssep kandis omma selgas rukkid ärra
 omma kambri. Menda kawwala noude ning
 andide andmissse läbbi piddi Mihkel hirmo
 ja häbbi tundma, agga kinssep jäi awaks;

— käl innimeste ees, — agga ei mitte
 Gummala ees. Gummal ei anna ennast
 mitte petta, temma watab süddame peäle.
 Nenda on sanud waene mees pattust kiu-
 satud. Raskestes langis se üllekohhus, mis
 ta teinud, ta süddame peäle, ja waewas
 tedda wägga; temma mõtted kaebasid ni
 rängaste ta peäle, et tal ennam kuskil ei
 hingamist ei asset sanud ollema, waid waew,
 mis süddant lõhkus, sundis tedda Issanda
 jure minnema, ja temma ette isseennese
 peäle kaebama, ja leik sedda üllekohhut ja
 patto üllestunnistama, mis ta olli teinud
 ja räkis nenda: kui üllekohtune maiapid-
 daja ollen, omma Herrra, warra ärrahut-
 sanud; ma kahhetsen sedda wägga, ma
 uään ja tuunen isseennesest, et ma üks
 teotus ma peäl ollen, egga koggoniste ei
 ennesele, egga ennam kellegile ei kōlba, pal-
 lun siis, hallasta, armas Issand, mo waese
 peäle ja anna mulle andeks. Kahhetsewa
 süddamega tunnistau so ette ülles, et ollen
 patto teinud ja so pühha kässo wasto et-
 sinud. Ollaksin ma ikka Sinno peäle mõt-
 telnud, ikka Sind, armas Innisteggia,
 omma silmade ette wõtnud, ei ma olleks
 se patto te peäl mitte wõtnud kōia, agga,
 — neid ma jätšin mahha. Nüüd tunnen
 häbbi ennese. Oh et ma Sallensse wi-
 sil taggasi matjaksin nelja wōrra, mis ma

ollen warrastanud! Oh et ma Petrussega
nuttan, et Sind, mo Jesus, ei mitte kolm-
ford, waid ni jaggedaste ollen ärrasalga-
nud. Et ma Tarwetiga omma sängi leo-
tan ja küssendan: oh mo Issand, oh mo
Jummal, mo patto hawad haisewad mo
meletuma wiiside pärrast. Oh et ma igga-
pääw Sinno Jure lähhäksin selle Kananea-
ma naese wiisil ja kui üks koerakenne so
ialgo ette mahhaheidaksin, siis woiksin weel
armo sada So armo järje jures.

Kes sedda wiisi ommad pattud kahhet-
seb ja täieste Issanda armo peäle lodab,
se ei pea häbbi sisse sama; sest Jummal
sanna tootab: „kui meie ommad pattud
tunništame, siis on Issand ustaw ja õige,
et ta meile pattud andeks annab ja teeb
meid puhtaks keigest üllekohtust.“ — Ugga
sesamma Jummal sanna maenitseb: „Hoid-
ke ennast, et teid ülleannetud rahwa eksi-
tusse läbbi ühtlase eksitusse sisse ei sadeta,
ja et teie ärra ei lange ommast kinnitusest.“

Koukoer ja lamma tal.

Tal, haffa wasto! ehk — —

Ma haffan wasto?

Mul polle sõariisto antudgi,

Mul antud waggadust, muud ühtegi.

So waggadussest ma ei wotta fuulba —

Te, mis tahhad, ei ma woi keelba ;

Ma moistan agga tassast kannata,

Kui waggadussest siin ei holita.

Tal omma wagga kindla melega

Sa rõmustad mind ; jä siis ellama !

Kes nõdra wagga loma waewab teäl

Sel polle mitte ausa mehhe meel.

Nüüd minne, wagga tal ! jä waggaks allati.

Rebbane ja warblane.

Warblane teggi pesa rebbase ango pu otsa. Rebbane tuli ango puud mahha raiuma ; warblane hakkas palluma. Rebbane ütles : kui sa ühhe poia mulle annad, siis ma soga leppin, agga kui sa ei anna, siis raiun ma omma ango pu mahha. Warblane andis omma poia temmale. Ta läks metsa, sõi selle warblase poia ärra, ja tuli jälle ango puud mahha raiuma. Warblane jälle palluma. Rebbane ütles : kui sa weel ühhe poia mulle annad, siis ma jätan jälle, agga kui sa mitte ei anna, siis raiun ma so pesa mahha. Warblane andis siis weel ühhe poia temmale. Rebbane läks metsa sedda warblase poega ärra söma. Warblane läks siis küllasse, kus üks suur koer olli, sedda koera palluma, et se pididi temmale appi tulles. Koer ütles temmale : tänna kolmas pääw, kui mo perrenaene koddust ärra läks, mo kõht on wägga tühi, sepärast ei wo ma mitte tulla.

Sits ütles warblane: ma nään üks naene tulles tannawast pudro püt kä. — Kuida meie sedda fätte same? Warblane ütles: minna lähhän, joks sen temma ees, kui ta pudro pütti mahha panneb ja tulles mind finni wõtma, siis sõ sinna pudro pütti tühjaks. Sa nemmad teggid nenda. Naene läks warblast finni wõtma, koer sõi tagga pudro pütti tühjaks, naene ei sanud warblast fätte, läks pudro pütti ärrawõtma; koer olli sedda tühjaks teinud. Siis läksid nemmad warblase pesa jure. Koer heitis pu alla maggama furno wiisil. Rebbane tulli jälle warblase poega sama. Warblane ütles: raibe pu al, eks sa sest kül ei sa? Rebbane ütles: kui ta raibe on, siis tulle ja nokki tedda. Warblane tulli ja nokkis. Rebbane ütles: nokkis temma silmi. Warblane nokkis temma silma äri möda täsafeste; siis uskus rebbane tedda raibe ollewad, ning tulli ja hakkas söma. Koer maast üles, ja murdis rebbase arra.

Õppetus. Kawwalusfest ep olle meil mitte passõ, sest et kawwalus ja walle ifka pat on. Meie woime omma liggimest ühhe ehk faks forda kül kawwalusse läbbi petta, agga kolmas fõrd ei lähla ennam mitte õnnest. Nenda kui rebbane warblast faks fõrd kül pettis, agga kolmanda fõrraga sai temma omma palka.

Saige ja temma õppetaja.
Üks wane hal mees olli wiimses surma häddas, Sa magges õlgede peäl üks tühjas maias.

Üks firwes agga nähti laua peäl ta sängi ees.
 Oh, ütles temma õppetaja, olle wahwa mees!
 Nüüd saab so wangi-kaodda pea lahti tehtud,
 Kus ollid kibbedat, ja aewa waewa näinud.
 Ei, kostis wanna mees, suurt waewa ma ei polle
 näind,
 Mo kässi on, ni palju kui ma tean hästi käind,
 Sest tühjad murred polle minno süddant pinand,
 Ja kaddedussest minna ühtegi ei teand. —
 Mo firwes on mul ikka saatnud leiwa pallokest,
 Ja terwise cest tännan Summalat weel süddamest.
 Kel terwis, firwes, ja üks rahholinne südda,
 Eks se ni kalli ilma sees woi rõmus olla?
 Ei õppetaja woiind se wasto mitte räfida,
 Ja küsis temma käest: kas surred siiski rõmoga?
 Miks mitte? ütles ta, sest seitsekümmeend aastat
 Mind lastnud Summal siin jo ello õnne maitsta.
 Õppetus: Sest mehhest wotke, nored ning ka
 wannad, õppida
 Kel pissust kül, se ellab rõõmsast, ja
 sureb rahhoga.

Noor mees.

Üks noor mees olli ühhest linnast kuuldo sanud,
 Kui olleks seält keif tõsist õnne leida;
 Sest wottis temma nou, ka sinna linna ninna,
 Ja kohhe olli ta end tele walmistand.
 Ta läts — ja rõmoga sai temma pea ühha
 Et kõrge mäe peält se lin jo hakkas postma.
 Au olgo, ütles ta, mo Summalal

Et ollen jo linna liggidal!
 Se mäggi agga järst, oh woiffin, ütles, kenda!
 Seäl olli mäe al üts wägga kallis ma;
 Se pakkus norel mehhel met ja pima,
 Keisfuggu ouno, marjo ning ka wina.
 Dh mötles ta, ei-ma sa linna waewata;
 Sest tahhan, et woin priskest kää
 Weel enne ouma köhhut täita.
 Ta jõi ja jõi, ja täitis fottid wiljaga,
 Ring lähkrid kalli winaga.
 Müüd lähhab mäle ta, ja ei sa ebdasi;
 Sest koormatud ta kullub ifka taggasi.
 Dh söbber! hündis legi linnast,
 Ei sedda teed woi ütski kää hõlpsast;
 Järst on se mäggi, kitsas, umbne ka,
 Ja sinna tulled weelgi koormaga;
 Sa pead, mis sa korjand, mahajätma;
 Ei sa woi müüdo meie linna sada.
 Dh tulde jähjate, olle mees ja ärra tüddine,
 Sest sedda maksab meie ön kül rohkeste.
 Ja läks tüf maad, ja jäi siis jälle seisma,
 Dh Summal, pitl ja iggaw on se tel
 Ma pean puhkama ja ommast wiljast söma,
 Siis, ütles ta, woin pärrast kää priskeste
 Müüd watab temma wahhest üllespidi,
 Ja wahhest jälle allapiddi.
 Seäl, mötles ta, saan linna minnes waewa nähha,
 Ja siin woin waewata ka röömsast ellada.
 Ja moistus ütles: so heaks wahhest kannata!
 Mifs, wastas füdda, tahhad sedda müüd jo tehha?

Et puhka enne orgus, sõ ja jo,
 Tee käimisselts ja olled muide rammoto.

Mi teggi ta, ja sõtis ennast orgus,
 Läks wahhest tele, ja tulli jälle taggasi,
 Sest ifka olli jalgades jesamma nödrus.
 Eks ta siis linna sanudgi? — Ei polegi!

Õppetus: Misammoti ka tewad mitto risti rahwast,
 Küll nemmad lähwad ello tele römoga,
 Ei seisa agga ommad himmud armastamast,
 Ja wõtwad ommad himmud ka.
 Mi foormatud need tüddinewad,
 Küüd selle tee peäl peage,
 Ja tühja noudes unnustawad
 Mis tarwis nende hinge rahhule.

Wallelik pois ja temma isä.

Üks rummal tüüwas Prits nimmi,
 Sai woõra male omma Herraga;
 Ja kui teekäimisselt ta jälle kolo tõi.
 Waat, siis ta olli mees keisruggu wallet räkima
 Ta sai ka kohhe pärrast aega kätte,
 Keif ommad walled wäljaatada;
 Sest isä läks nüüd tele temmaga,
 Ja mis neil tee peäl agga ette juhtus,
 Sest olli walle jut mo poisil kohhe käes.
 Üks kaunis koer neil tulles joostes wästo;
 Jah, hüab Prits, oh tabife!
 Mis ütlen, jedda uskuge!
 Üht koera ollen näind, — ta nimmi olli ponto,
 Se olli Magdeburgis foggone

Se olli surem tõeste,
Kui meie moisa keigesurem hobbone.

Se tulleb, kostis issa, immeks panna;
Neid imneasjo naikse siiski iggal maal.
Ja sinnagi saad immet warsti nähha,
Mis polle nähtudgi so Saksa maal.
Kaks wersta weel, siis same jöele;
Seäl lähhab ülle silla meie teie.

Se on jo mitto rahwast hirmutanud,
Ja öödaiks kurje waimusid seäl ollewad,
Sest selle silla otsas kukkuvad
Keik, kes sel päwal ükskord agga wassetand,
Ja purruks lähwad jallad mollemad.

Pois kohkus, sedda asja kuuldes;
Dh puhkagem ka wahhe! hüdis ta,
Ja hakkas, hirmo täis ning aega wites,
Sest koerast jälle jutto aiama.

Jah, ütles ta, se koer — nüüd tulleb se mo
mele, —

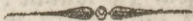
Se eelli agga pole aastane;
Ei ta ni suur kui hobbone ei olle,
Kui monni härg, ni suur ta agga tõeste.
Nüüd wõtwad tük maad jälle minna.
Prits waene wärriseb, sest nalli asfi polle se,
Kui jallad purruks murtaskse,
Ja kessel süüd, se teab omma hinna;
Prits silla emalt nähhes jubba kummistas,
Siis ütles ta: se koer, mis minna näinud
Se olli suur, — ja kui ma tedda suremaks ka teinud
Weel surem ommeri, kui wassikas.

Baat, sild so seäl! Prits, Prits, mis peab
sinnust sama!

Ea isä lähhab eel, Prits hakkab temma fuesse,
Ja ütleb nüüd: oh isä ärge usfuge,
Et minna näinud ni suurt koera!

Ea olli, — mis mä lähhän jalga murdma?
Misamma suur, kui keif muud koeradge.

Öppetus: Ei maksa sedda pahhaks panna,
Kui monni halp ka julgeb wallet räkida,
Ea häbbiks wotta sa weel ennam walletada,
Siis teed head temmale, ja monni teisel ka.

Onsa Lutterusse Katekismusse = õppetus.

Wiis: Keif tulge minno jure nüüd.

Mo laps, oh! hakka mõtlema,

Ring pühhasi sannast õppima.

Oh! ärra karda waewa:

Se sanna näitab selgeste

Mil kombel Summal heldeste

Meid wastowottab taewa.

Meie Kristi Õppetusse wiis Peatükki.

Esimesenne Peatük.

Summalal kumneft Käsust.

Esimesenne Käst.

Minna ollen se Issand sinno Summal. Sul ei pea mitte teisi Summalaid ollema minno kõrwas.

Mis se on?

Meie peame Summalat ülle keige asjade kartma armastama ja temma peäle lootma.

Teine Käst.

Sinna ei pea mitte Summala oma Issanda nimme ilma asjata suhho wõtma; sest Issand ei jätta tedda nuhtlematta, kes temma nimme kurjaste prugib.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama, et meie temma nimme jures mitte ei nea, ei wannu,

ei lausu, ei walleta egga petta; waid et meie sedda keige hädda sees appi hüame, pallume, fidame ja tänname.

Kolmas Käst.

Sinna pead pühhapäwa pühhitsema.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama, et meie juttust ja Summala sanna ei põlga; waid et meie sedda pühhas peame, heal meel tuleme ja õppime.

Neljäs Käst.

Sinna pead omma isä ja omma emma auustama, et sinno käsfi hästi käib, ja sinna kaua ellad Ma peäl.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama, et meie ommad wannemmid ja issandid ei põlga egga wihhast, waid et meie neid auustame, tenime, nende sanna tuleme, ja neid armsaste ja kalliste peame.

Wies Käst.

Sinna ei pea mitte tapma.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse ihhule ühtegi kahjo egga kurja ei te; waid et meie tedda aitame ja temmale head teme keige ihho hädda sees.

Kues Käst.

Sinna ei pea mitte abbiello ärraristuma.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama, et meie kasfinaste ja puhtaste ellame kõnnette

ja teggude sees, ja et iggaüks peab omma abbi-
kasa armastama ja auustama.

Seitsmes Käff.

Sinna ei pea mitte warrastama.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama,
et meie omma liggimesse rahha ehk warra ei
wõtta, egga kawwala kauba, egga pettise tõga
enneste pole ei kisu; waid et meie temma
warra ja peatoidust aitame kaswatada ja hoida.

Rahhesas Käff.

**Sinna ei pea mitte üllekohhut tun-
nistama omma liggimesse wasto.**

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama,
et meie omma liggimesse peäle mitte kawwalaste
ei walleta, tedda mitte ei petta, keelt ei pekka,
egga kurje kõnnesid temma peäle ei tõsta; waid
et meie temma eest kostame, keif head temmast
kõnneleme, ja keif asjad heaks kaname.

Ühheksas Käff.

**Sinna ei pea mitte himmustama om-
ma liggimesse kodda.**

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama,
et meie omma liggimesse pärrandust ehk kodda
kawwalussega ei püa, egga õigusse nimmel en-
neste pole ei kisu; waid et meie tedda aitame,
et temma sedda ennesele woiks piddada.

Kümnes Käff.

**Sinna ei pea mitte himmustama
omma liggimesse naest, sullast, üm-
mardajat, weiksid, egga muud, mis
temma pärralt on.**

Mis se on ?

Meie peame Summalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse naest, perret, egga weiksid ärra ei arwatelle, egga wäggise ei wötta; waid et meie neid maenitseme, et nemmad pais gale jäwad, ja tewad, mis nende fohhus on.

Mis ütleb nüüd Summal keikist neistsinnatsist käsudest ?

Temma ütleb nenda : Minna se Ss-sand, sinno Summal, ollen üks wägga wihhane Summal, kes wannematte pattud nuhtleb laste kätte, kolmandamast ja neljandamast põlwest sadik, kes mind wihkawad. Agga neile, kes mind armastawad, ja minno käsud peawad, teen minna head tuhhandest põlwest sadik.

Mis se on ?

Summal õhwardab nuhhelda keik, kes need, sinnatsid käsud ülleastwad ; sepärrast peame meie temma wihha kartma ja mitte nendefinnaste käsude wasto teggema ; agga temma tootab armo ja keik head keikile, kes need käsud peawad ; sepärrast peame meie tedda ka armastama, temma peäle lootma, ja hea melega temma käske möda teggema.

Teine Peatük.

Pühast Kristiusust.

Esimesenne õppetus. Lomisest.

Minna ussun Summala se Sssa, keigewäggewama taewa ning Ma Loja sisse.

Mis se on ?

Minna ussun, et Summal mind ja keif lo-
mad on lonud, mulle ihho ja hinge, silmad,
förowad ja keif liifmed, moistust ja keif meled
on annud, ja weel hoiab; ning peälegi rided,
kingad, sömissse ja jomissse, kodda ja maia, naese
ja lapsse, põllo, weiksid, ja keif wilja, keif ihho
ja ello tarwidust ja toidust rohkestse ja igga-
pääw ka annab, ja keige hädda ja kurja eest
hoiab ja kaitseb; ja sedda teeb temma keif isä-
likkust armust ja heldusssest, ja ei mitte sepärrast,
et minna sedda wärt ehk teninud ollen, se eest
on minno kohhus tedda fita, tennada, tenida,
ja temma sanna kuulda; se on tõeste tõssi.

Seine õppetus. Ürralunnastamisest.

Minna ussun Jeesusse Kristusse
Summala aino Poia meie Jssanda
sisse, kes on sanud pühhas Waimust,
ilmale todud neitsist Mariast, kannata-
nud Pontiusse Pilatusse al, risti lödud,
surnud ja mahha maetud, alla läinud
pörgohauda, kolmandamal päwal jälle
üllestoussnud surnust, üleslänud tae-
wa, istub Summala omma keigewäg-
gewama Jssanda parrandamal kael,
seält temma tulles kohhut moistma
ellawatte ja surnutte peäle.

Mis se on ?

Minna ussun, et Jeesus Kristus tõssine Sum-
mal, kes ommast Jssast iggawest sündinud, ning
ka tõssine innimenne, kes neitsist Mariast ilmale
todud, minno Jssand on, kes mind ärrakaddunud
ja huffamoistetud innimest on peästnud ja lun-

naстанud feigest pattust, surmast ja kurrati wäest, ei mitte kulla egga hõbbedega; waid omma pühha falli werrega ja omma ilmasüta kannatamisse ja surmaga; sepärrast et temma omma pidin ollema, ja temma ritis temma al ellama, ning tedda tenima iggawesses õigusse, waggadusse ja õnnistusse, nenda kui temma on üllestõusnud surnust, ellab ja wallitseb iggaweste, se on tõeste tõssi.

Kolmas Õppetüs. Pühhitsemissest.

Minna ussun pühha Waimo sisse, üht pühha risti-foggodust, pühhade õsfasamist, pattude andeksandmist, lihha üllestõusmist ning iggawest ello.

Wis se on?

Minna ussun, et minna ommast melest ja wäest ei woi mitte Jeesusse Kristusse omma Issanda sisse uskuda, egga temma jure sada, waid pühha Waim on mind Evangeliumi läbbi kutsunud, omma annettega walgustanud ja õige usso sees pühhitzenud ja hoidnud, nenda kui temma feige pühha risti foggodusse ma peäle kutsup, foggup, walgustab, pühhitseb ning Jeesusse Kristusse jures õige ja aino usso sees hoiab, sesamma ristifoggodusses temma minnule ja feifile usflikkudele iggapäaw feif pattud rohkestes andeks annab, ja wiimsel päwal mind ja feif surnud ülesärratab, ja minnule, feige usflikkudega Kristusse sees iggawest ello annab, se on tõeste tõssi.

Kolmas Peatük.

Pühhast Issa meie Walwest.

Issa meie, kes sa ollet taewas, pühhitsetud

sago sinno nimmi, tulgo meile sinno riik, sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka Ma peäl, meie iggapäwast leiba anna meile tännapääw, ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlglastele, ning ärra sada meid mitte kiufatusse sisse, waid peästa meid ärra sest kurjast; sest sinno pärralt on se riik, ning se wäggi, ning se au iggawest, Amen.

Esimesesed Palwe sannad.

Issa meie, kes sa olled taewas.

Mis se on?

Summal tahhab mind se läbbi armolikkult kutsuda, et meie peame uskma, tedda meie õige Issa ja meid temma õiged lapsed ollewad, et meie julgeste ja kindla lotusfega tedda peame palluma, nenda kui armad lapsed omma armsa issa palluwad.

Esimesenne Palwe.

Pühhitsetud sago sinno nimmi.

Mis se on?

Summala nimmi on kül isseenneses pühha; agga meie pallume sessinnatfes palwes, et se ka meie jures saaks pühhitsetud.

Kuida sünnib se?

Kui Summala sanna selgeste ja puhtaste õppetakse ja meie ka pühhaste kui Summala lapsed sedda mõda ellame; sedda aita meid, armas taewane Issa! Agga kes teist wisi õppetab ja ellap, kui Summala sanna õppetab, se ei pühhitse mitte meie seas Summala nimme; se eest hoia meid, armas taewane Issa!

Teine Palwe.

Tulgo meile sinno riik.

Mis se on?

Summala riik tulleb kül ilma meie palweta

isfeennesest; agga meie pallume sesfinnatses palwes, et se ka meie jure tulles.

Kuida sünnib se?

Kui taewane Issa omma pühha Waimo meile annab, et meie temma fanna temma pühha armo läbbi ussume ja Summala mele pärrast ellame, siin aialikkult ja seäl iggawest.

Kolmas Palwe.

Sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka Ma peäl.

Mis se on?

Summala hea armolinne tahtminne sünnib kül ilma meie palweta, agga meie pallume sesfinnatses palwes, et se ka meie jures sünniks.

Kuida sünnib se?

Kui Summal keif kurja nou ning tahtmist rikub, ja kelab neid kes meid ei tahha lasta Summala nimme pühhitseda, egga temma riki meie jure tulla, kui on, kurrati, ma-ilma ja meie lihha tahtminne; waid finnitap ja hoiap meid kindlaste ommas fannas ning uskus meie otsani, se on temma armolinne ja hea tahtminne.

Neljäs Palwe.

Meie iggapäwast leiba anna meile tännapääw.

Mis se on?

Summal annab iggapäwase leiwa kül ilma meie palweta keifile kurja innimestele; agga meie pallume sesfinnatses palwes, et temma meile annaks sedda moista, ja tönnoaga wastowötta meie iggapäwase leiwa.

Mis on iggapäwane leib?

Keif, mes meie ihho toidusseks ja üllespiddamisseks tarwis lähhäb: söminne, jominne, rided, kingad, kodda, maia, põld, weiksed, rahha,

warra, waggad ja truid lilemad, hea wallitsus, hea ilm, terwis, rahho, aus ello, head söbrad, truid nabred, ja muud nisuggusfed asjad.

Wies Palwe.

Sa anna meile andeks meie wöllad, kui meie andeks anname omma wölglastele.

Mis se on?

Meie pallume sessinnatses palwes, et taewane Issa mitte ei tahhaks wadata meie pattude peäle, egga nende pärrast meile sedda kaelda, mis meie pallume; sest meie ep olle sedda mitte wäart, mis meie pallume, egga polle sedda ka mitte teninud; waid temma tahhab meile sedda keit armust anda, sest et meie iggapääw paljo patto teme ja selget nuhtlust tenime. Siis tahhame meie ka süddamest andeks anda, ja heal meel head tehha neile, kes meie wasto eksiwad.

Kues Palwe.

King ärra sada meid mitte kiusatusse sisse.

Mis se on?

Summal ei kiusa küll keddagi, agga meie pallume sessinnatses palwes, et Summal meid tahhaks hoida ja üllespidada, et kurrat, ma-ilm ja meie lihha meid ei petta, egga sada ebbausso, kaksipiddimötlemisse ja monne mu sure patto ja häbbi sisse, ja kui meid sega peaks kiusatama, et meie kummatagi wiimselt ärrawoidame ja woimust same.

Seitsmes Palwe.

Waid peästa meid ärra sest kurjast.

Mis se on?

Meie pallume sessinnatses palwes, kui ühhel hobil, et taewane Issa meid tahhaks peästa

keigesuggusest ihho, ja hinge, warrandusse, ja
aufahjust, ja wimaſs, kui meie surma tunni-
kenne tulles, õnſa otſa meile anda, ja armoga
sestſinnatſest hädä orrust ennese jure taewa
wötta.

Wiimsed palwe ſannad.

Sest ſinno pärralt on ſe riik, ning
ſe wäggi ning ſe au iggawest, Amen.

Mis on Amen?

Se on, et minna pean kindlaſte uſſima, et
taewane Iſſa meie palwed heldeſte on waſto-
wotnud ja kuulnud; ſeſt et temma iſſe on meid
käſknud nenda palluda, ja tootanud, et temma
meid tahhab kuulda. Amen, Amen ſe on: jah,
jah, ſe peab tõeſte nenda ſündima.

Keljaſ Peatük.

Pühhaſ Riſtmisſeſt.

Mis on riſtminne?

Riſtminne ep olle mitte paljaſ weſſi, waid
niſuggune weſſi, miſ Jummalä käſkus on ſeä-
tud, ja Jummalä ſannaga ühtepandud.

Mis Jummalä ſanna ſe on?

Kui meie Iſſand Jeſus Kriſtus ütleb Mat-
teuſſe ramato wiimſeſ peatükkiſ (28, 19.):

Minge ja õppetage keik rahwaſt, ja riſ-
tige neid Jummal ſe Iſſa, ja ſe Poja,
ja ſe pühha Waimo nimmel.

Mis annab ehk ſadab riſtminne?

Temma ſadab pattude andekſandmiſt, peäſ-
tab ärra ſurmaſt ja kurratiſt, ja annab iggawest
õnniſtuſt keikile, keſ ſedä uſſuwad, miſ Jum-
malä ſanna ja tootuſſed kulutawad.

Missuggused on need Summala sannad ja tootussed?

Kui meie Issand Jesus Kristus ütleb Markusse ramato wiimses peatükis (16, 16.):

Kes ussub, ja tedda ristitakse, se peap õnsaks sama, agga kes ei ussu, tedda peab hukka moistetama.

Kuida woib wessi ni sured asjad tehha?

Wessi ei te tedda tõeste mitte, waid Summala fanna, mis weega ja wee jures on, ja usk, mis seddasamma Summala fanna wee sees ussub; sest ilma Summala fannata on wessi paljas wessi, ja ei mitte ristminne; agga Summala fannaga on ta üks ristminne, se on üks ello wessi täis armo ja uestündimisse pesseminne pühha Waimo läbbi, kuida pühha Paulus ütles Titusse ramato kolmandamas peatükis:

Summal on meid õnsaks teinud uestündimisse pessemisese ja pühha Waimo uendamisse läbbi, tedda temma on wälja walanud meie peäle rohkestes Jesusse Kristusse meie Õnnisteggia läbbi, et meie temma armo läbbi õigeks tehtud, iggawesse ello pärriaks piddime sama lotusse järrele; se on üks tõssine fanna.

Mis tähhendab nisuggune wee-ristminne?

Se tähhendab, et wanna Adam (se on meie pattune südda) peab iggapäwase kahhetsemisse ja pattustpöörmissese läbbi meie sees ärraupputud sama, ja surema teige patto ja kurja himmudega ja iggapäaw jälle ettetullema ja ülestoukse se uus innimenne, kes õigusses ja puhhastusses Summala ees peab iggaweste ellama.

Kus se on kirjotud?

Pühha Paulus ütleb ommas ramatus Roma rahwale kirjotud, kuendamas peatükkis:

Meie olleme Kristussega mahhamaetud ristmisse läbbi surma sisse; et, otsego Kristus on üllesärratud surnast Issa au läbbi, meie ka nenda peame udes ellus käima.

Wies Peatük.

Pühha Altari Sakramentist.

Mis on Altari Sakrament?

Se on meie Issanda Jesusse Kristusse töse sine ihho ja werri, leiwa ja wina al meile ristirahwale süa ja jua, Kristussest enneseft seatud.

Kus se on kirjotet?

Nenda kirjotawad need pühhad Ewangelistid: Matteus, Markus, Lukas ja pühha Paulus:

Meie Issand Jesus Kristus, sel ösel, mil tedda ärraanti, wottis leiba, tännas, murdis, ja andis omma Süngrittele ja ütles: wõtke, söge, se on minno ihho, mis teie eest antakse, sedda tehke minno mäletusseks.

Selsammal kombel wottis temma ka karrika pärrast õhto sömaaega, tännas ja andis omma Süngrittele ja ütles: wõtke, joge keik seält sest, sesinnane karrikas on se uus seädus minno werres, mis teie ja mitme eest ärrawallatakse pattude andeks andmisseks; sedda tehke, ni mittokord, kui teie sest jote, minno mälestusseks.

Mis kasso on meil sestuggusest sömisest ja jomisest?

Sedda näitwad meile needfinnatsed Kristusse sannad: mis teie eest ärrantakse ja ärrawallatakse pattude andeksandmises; se on, et meile sakramenti sees pattude andeksandmist, ello ja önnistust nende sannade läbbi antakse; sest kus pattude andeksandminne on, seal on ka ello ja önnistus.

Kuida woib ihholik söminne ja jominne nisuggused
sured asjad tehha?

Söminne ja jominne ei te sedda tõeste mitte, waid need Kristusse sannad: mis teie eest ärrantakse ja ärrawallatakse pattude andeksandmises; need sannad on ihholikko sömise ja jomise jures kui se üllem asst sakramentis, ja kes needsammad sannad ussub, sel on, mis nemmad tunnistawad, pattude andeksandminne.

Kes wöttab aufeste sefinnate sakramenti wasto?

Paastma ja ihho polest ennast walmistama, on üks kaunis wäljaspidine kombe; agga se on viete ja hästi walmistud, kellel ust on nendesinnaste Kristuste sannade peäle: mis teie eest ärrantakse ja ärrawallatakse pattude andeksandmises; agga kes neidesinnatsid sanno ei ussu, ehk kassipiddi mötleb, se ep olle mitte wäärt, egga hästi walmistud, sest se sanna: teie eest; tahhab selged usklikud süddamed.

S o m m i k o P a l w e.

Önnistago mind Summal Issa, Poeg, ja pühha Waim, Amen.

Minna tännan sind, minno armas taewane Issa, Jesusse Kristusse sinno armsa Poia meie Issanda läbbi, et sinna mind minnewal ösel

olled armolikkult hoidnud ja teinud keige ihho ja hinge kahjo eest. Minna pallun sind, anna mulle armo, et minna woifsin ommad pattud süddamest tunda, kahhetseda ja mahhajätta; ning anna mulle andeks keif minno pattud ja eksitus, sed, misga minna sind ollen wihhastanud; kaitse ja hoia mind selsinnatsel päwal armolikkult keige patto, kurja ja kahjo eest, et keif minno mõtte, sanna, teggo ja ello woifs sinno mele pärrast olla. Sest minna annan omma ihho ja hinge, meie üllema wallitseja ja keif muud üllema, meie wannemad, suggulased, waenlased, keif ristirahwast, ja keif, mis mul on, sinno holeks; sinno pühha Waim wallitsego mind, sinno pühha Ingel olgo minno jures, et kurri waenlane ühtegi melewalda minno peäle ei sa. Amen.

P a l w e d e n n e S õ m a a e g a.

Keikide silmad lootwad, Issand, sinno peäle, ning sinna annad neile nende roga ommal aial. Sinna teed lahti ommad helded ja rohked käed, ja täidad keif, mis ellab, hea melega.

Uu olgo Summalale, Issale, Poiale, ja pühha Waimule, Amen.

Issa meie, kes sa olled, n. t. j.

T e i n e :

Issand Summal, taewane Issa, õnnista meid ja needsinnatsed sinno annid, mis meie sinno rohkest armust wasto wõttame Jeesuse Kristusse meie Issanda läbbi, Amen.

Kristus ütleb: Innimenne ei ella mitte üks päinis leiwast, waid iggaühhest sannast, mis Summala suust läbbi läib, Amen.

P a l w e d p ä r r a s t S õ m a a e g a.

Tennage Issandat, sest temma on hea, ning

temma heldus festab iggawesti, kes keige lih-
hale roga annab, neile waistele nende sõmist
annab, neile norile kaarnäile, kes tedda appi
hüüdwad. Temmal ep olle rõmo hobbose wäest,
egga melehead ühhegi luist; Issandal on mele-
hea neist, kes tedda kartwad ning temma armo
peäle lootwad.

Au olgo Summalale Issale, Poiale, ja pühha
Waimule, Amen.

Issa meie, kes sa olled, n. t. se.

E e i n e :

Meie tänname sind, Issand Summal taewane
Issa, Jeesuse Kristuse meie Issanda läbbi,
keige sinno ande ning heateggemisse eest, kes
sinna ellad ning wallitsed iggaweste, Amen.

E e i n e :

Summal olgo kidetud ja tännatud sõmisse ja
jomisse ning temma kallil sanna eest; temma
andko meile eddespidi meie iggapäwast leiba,
ja õnnistago meid ka hinge polest Jeesuse Kris-
tuse meie Issanda läbbi, Amen.

Issand, sinno suur nimmi olgo kidetud nüüd
ja iggaweste, Amen.

S h t o P a l w e.

Õnnistago mind Summal Issa, Poeg ja
pühha Waim, Amen.

Minna tännan sind, minno armas taewane
Issa, Jeesuse Kristuse sinno armsa Poia meie
Issanda läbbi, et sinna mind tennasel päwal
olled armolikkult hoidnud ja kaitsnud keige
ihho ja hinge kahjo eest. Minna pallun sind,
anna mulle armo, et minna woiksin ommad pat-
tud süddamest tunda, kahhetseda ja mahhajätta,
ning anna mulle andeks keif minno pattud ja

elstusfed, misga minna sind ollen wihaſtanud; kaitſe ja hoia mind ſelfinnatſel öſel armoliſkult keige patto, kurja ja kahjo eest, et keik minno mötte, ſanna, teggo ja ello woiks ſinno mele pärraſt olla. Seſt minna annan omma ihho ja hinge, meie üllema wallitſeja ja keik muud üllema, meie wannemad, ſuggulaſed, waenlaſed, keik riſtirahwaſt, ja keik, mis mul on, ſinno holeks; ſinno pühha Waim wallitſego mind, ſinno pühha Ingel olgo minno jures, et kurri waenlane ühtegi melewalda minno peäle ei ſa, Amen.

Wiis: Sinno kaebab ſures häbbaſ.

1. Aita, armas Iſſand Jummal! Et ma nenda ellan teäl, Et ma waene, arg ja pimme, Snnis ollen ilma peäl. Et ma ellan madalast, Pallun ſind ka uſſinaſt, Waenlaſtele andeks annan, Diguſt ikka meles kannan.
2. Waeste peäle armo heidan, Ollen puhhas ſüddames Rahho ikka tagganauan, Sa ſind tenin keigeſt wäeſt. Anna ſinna heldeſte, Et ma uſſun kindlaſte, Sinno Waim mind juhhatago, Auaſa elluſ ſinnitago.

K o d d o . Ö p p e t u ſ .

Kuuljatte kohhuſ omma Öppetajatte waſto.

Nenda on Iſſand ſeädnud neile, keſ armoöppetuſt fulutawad, et nemmad armoöppetuſſeſt peawad ellama. 1. Kor. 9, 14.

Kedda öppetakſe ſannaga, ſe jaggago keik head ſellele, keſ tedda öppetab. Urge ekſige mitte, Jummal ei anna ennäſt mitte pillada. Kalat. 6, 6. 7.

Neid wannemid, keſ omma ammeti häſti ülleſpiddawad, peab kahhewörre auuſtuſſe wäärt petama, keigeennamiste neid, keſ tööd tewad ſan-

nas ja õppetuses. Sest firri titeb: Sinna ei pea mitte härja suud kinnisidduma, kes pahmast tallab, ja: üks tõteggia on omma palga wäärt. 1. Timot. 5, 17. 18. Luf. 10, 7.

Meie pallume teid, et teie wöttate nisuggusiks, kui nemmad on, neid piddada, kes teie seas tööd teggewad, ja teie üllewaatjad on Issanda sees, ja teid maenitsewad; ja et teie wöttate neid üpris wägga armsaste piddada nende tö pärrest. Piddage rahho issekeskis. 1. Tessal. 5, 12. 13.

Kuulge ommad juhatajad ja wõtke nende san-na, sest nemmad walwawad teie hingede eest, nenda kui need, kes wastust peawad andma, et nemmad sedda römoga tewad, ja ei mitte õhkades; sest teil polle sest mitte kasso. Ebr. 13, 17.

Ümlikko üllematte (kohhus) õigus.

Agga hing heitko ennast üllematte alla, kellel keige-üllem melewald on; sest üllema ei ole muido kui Jummalast; agga kes üllema on, need on Jummalast seatud. Kes nüüd üllematte wasto panneb, se panneb Jummalale seadmisse wasto: agga kes wastopannewad, need saatwad isseenneeste peäle nuhtlust. Sest ta ei kanna mööda ilmaasjata; sest temma on Jummalale tener, kättemaksja, nuhthelda sedda, kes kurja teeb. Rom. 13, 1. 2. 4.

Allamatte kohhus üllematte wasto.

Andke Keisrile, mis Keisri kohhus, ja Jummalale, mis Jummalale kohhus on. Matt. 22, 21.

Sepärrast on tarwis, et teie ennast allaheldate, ei mitte ülspäinis nuhtlusse, waid ka südametunnistusse pärrast. Sepärrast makske ka maksso, sest nemmad on Jummalale sullased, kes otse se eest murret kandwad. Siis tasuge nüüd keifile, mis teie kohhus on; maksso, kellele maksso,

tollirahha, fellele tollirahha, fartust, fellele fartust, au, fellele au tulles anda. Rom. 13, 8. 6. 7.

Sepärrast maenitsen minna feige eesite, et peab tehtama pallumissi, palwesid, pallumissi teiste eest, ja tännamissi keifide innimeste eest, funningatte ja keifide eest, kellel feigeüllem mele wald on, et meie rahholist ja tasfast ello woitsime ellama feige Summalafartusse ja ausa ello sees; sest se on hea ja armas Summala meie önnisteggia melest. 1. Tim. 2, 1. 2. 3.

Tulleia nende mele, et nemmad würstide ja ülle matte wasto allandikkud on, nende sanna wötwad kuulda, ja feige hea teule walmis on. Tit. 3, 1.

Heiste ennast feige innimeste seädmisses alla, Issanda pärrast, olgo funninga kui üllema alla, ellik pealikkutte, kui nende alla, kes temmast on läffitud, kurjateggiattele kül nuhtlusseks, agga heateggiattele fitusseks. 1. Petr. 2, 13. 14.

Abbiello rahwa kohhus.

Teie mehhed, ellage omma naestega targaste, ja tehke naesterahwale kui nödrama astjale au, nenda kui neile, kes ka armo ello pärriad on, et teie palwesid ärra ei feelta. 1. Petr. 3, 7.

Mehhed, armastage ommad naesed, ja ärge sage wihhaseks nende wasto. Koloss. 3, 19.

Naesed, kuulge omma meeste sanna, kui Issanda sanna, nenda kui Sara Abraami sanna wotfis kuulda, ja hündis tedda issandaks, kelle lapsiks teie ollete sanud, kui teie head tete ja ühtegi hirimo ei kardate. Ewes. 5, 22. 1. Petr. 3, 1. 6.

Wannematte kohhus.

Issad, ärge ärritage mitte omma lapsi wihhale, et nemmad meelt ärra ei heida, waid tas-

watage neid karristamisses ja Issanda maenitsemisses. Ewes. 6, 4. Kolosf. 3, 21.

Laste kohhus.

Lapsed, kuulge omma wannematta sanna Issanda sees, sest se on õige. Kuusta omma isa ja emma: (se on esimenne kässofanna tootusega) et sinna kassi woiks hästi käia, ja sinna woiksid kaua ellada Ma peäl. Ewes. 6, 1. 2. 3.

Perrewannematte kohhus.

Issandad, tehke sedda sullastele, mis õige ja kohhus on, ja jätke ähwardamist mahha, ja teädke, et ka teil ennestel Issand taewas on, ja temma ei pea ennam luggu ühhest kui teisest. Ewes. 6, 9. Kolosf. 4, 1.

Sullaste, ümmardajatte, päiliste ja teeliste kohhus.

Teie sullased, kuulge nende sanna, kes teie isandad on lihha polest, kartusse ja wärristus-sega, omma süddame waggadusses, nenda kui Kristusse sanna, ei mitte silmakirjaks tenides, kui need, kes innimeste mele pärrast püüdwad olla, waid kui Kristusse sullased, kes Jummalatahtmist süddamest tewad, kes heal meel Issandat teniwad, ja mitte innimesi, ja teädke, mis head fegi ial saab teinud, sedda temma saab Issanda käest, olgo sullane ehk wabbat innimenne. Ewes. 6, 5. 6. 7. 8. Kolosf. 3, 22.

Nore rahwa kohhus.

Teie nored, olge wannematte wasto allandikud, agga teie olge teine teise wasto allandikud, ja ehitage ennast seestpidi allandikko melega: sest Jummal panneb sureliste wasto, agga allan-

diffuile annab temma omma armo. Sis allandage ennast nüüd Jummalaga wäggewa kääle alla, et temma teid woiks üllendada õigel aial. 1. Petr. 5, 5. 6.

Õggaühhe risttiinnimesse kõhus.

Sinna pead omma liggimest armastama kui isseennast. Sellesinnatse sanna sisse on keik kääle, sud ühtepandud. Rom. 13, 9.

Tehke pallumisõi keikide innimeste eest. 1. Tim. 2, 1.

Wiis: Sion kaebab fures hädas.

Wita mind keik sedda tehha,
Mis sa mo kääst nouad teäl,
Et ma muud ei tea tehha,
Kui mis tunneb sinno meek.
Anna et ma ühtege
Ilma sinnota ei te;
Tuhhata mind, Tõsand, selgest;
Sulle ennast annan täiest.

Arwo = tähhed ehk numrid.

Neid on ühheksa tükki, ning woib neid ni mitte milljoni tuhhant kirjotada, nenda kui ramato tähtega ka lõpmatta paljo sanno ja mõttesid woib kookopanna.

Numre tähhed on:

1 2 3 4 5 6 7 8 9

üks kaks kolm nelli wiis kuus seitse kahheksa ühheksa.

Weel on üks täht, mis pudust näitab, sedda kutsutakse Null 0.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 kutsutakse üksi; tähtesid ehk numrid. Neid kümme tähhekest mudetakse nüüd sedda wiisi: Wõtame neist ühe numre

4

Siis ei olle sesamma nummer ennam kui liht 4. Seisab agga temma tagga weel üks nummer, siis saab ta kümme fõrd ausamaks, ehk touseb kümne, wäärt otsekui:

45

Siin saiab 4 ees, ning 5 tagga. Nelli on nüüd kümme fõrd surema au peäle sanud, selle pärrast et 5 tagga saiab. 4 kutsutakse nüüd nellikümmend, ning 5, mis temma tagga on, ep olle ennam kui liht 5. — Siis loetakse neid nüüd kofko: nellikümmend wiis.

Pantakse nüüd 5 tagga weel ühte numri, siis saap 4 jo saa fõrd ausamaks, ehk tousep saa wäärt; agga 5 astub nüüd temma jälge sa saab nüüd kümme fõrd ausamaks, kui ennegi, ehk touseb nüüd kümne wäärt; se wiimne nummer agga jääb omma liht seisusse sisse; otsekui:

458

Siin saiab 4 jälle ees, ning on nüüd saa fõrd surema au peäle sanud, sest 5 ja 8 on temma tagga. — 5 on nüüd ka kümme fõrd ausamaks sanud, sest et 8 temma tagga on, mis nüüd liht 8 on. Sis loetakse neid nüüd kofko: nellisabba wiiskümmend kahheksa.

Kui nüüd 8 tagga weel ühte numri pannakse, siis saap 4 jo tuhhat fõrd ausamaks, ehk touseb tuhhanda wäärt. — 5 astub nüüd temma jälge, ning saap nüüd saa fõrd ausamaks, ehk touseb saa wäärt; 8 astub jälle temma jälge, ning saap kümme fõrd ausamaks, ja se wiimne nummer jääb üfist, tähheks, ning ei olle ennam wäärt kui liht nummer; otsekui:

4586

Tälle seisap 4 ees, ning on tuhhande wäärt, fest et 5 8 ja 6 temma tagga on. — 5 on nüüd temma järgminne, ning on saa wäärt; 8 käib jälle ta järrele ja on kümne wäärt; 6 agga, et ta wiimne nummer on, ei olle enam kui kuu wäärt. Siis loetakse neid nüüd kokko: nelli tuhhat wiis sadda kahheksa kümmend kuus.

Seddawisi tõstetakse numride au ifka suremaks, sedda enam numrid teine teise tagga seiswad.

Kui nüüd juhtub, et esimesse numre tagga tul 0, seisab, mis pudust, näitab ja ei loeta; otsekui:

4000

Siis ei jä 4 sellepärast mitte ommast auest ilma, maid jääb omma au sisse, se on nelli tuhhat.

Ehk nenda:

4086

Sedda loetakse: nelli tuhhat kahheksakümmend kuus. Ehk nenda:

4506

Sedda loetakse: nelli tuhhat wiis sadda ja kuus. Ehk nenda:

4580

Sedda loetakse: nelli tuhhat wiis sadda ja kahheksakümmend.

miljonit wäärt.	saa tuhhande wäärt.	kümme tuhhande wäärt.	tuhhande wäärt.	saa = wäärt.	kümme wäärt.	üft = nummer.	
						8	kahheksa.
				7	3	6	kolm kümmeend kuus.
					5	2	seitse sadda wiiskümmeend
			4	2	0	1	faks.
	7	6	0	3	9		nelli tuhhat faks sadda ja üfs.
5	6	0	3	6	2		seitse kümmeend kuus tuhhat
							wiis kümmeend ühheksa.
2	7	0	0	3	7	4	wiis sadda kuuskümmeend
							tuhhat kolmsadde kuus-
4	6	2	1	7	3	9	kümmeend ja faks.
							faks miljonit seitse sadde tuh-
							hant kolm sadde seitse
							kümmeend ja nelli.
	6	4	0	0	5		nelli miljonit kuus sadde faks,
5	3	8	2	0	1		kümmeend üfs tuhhat
							seitse sadde kolmküm-
							meend ja ühheksa.
		9	3	5	7		kuuskümmeend nelli tuhhat ja
							wiis.
							wiis sadde kolmkümmeend
							kahheksa tuhhat faks
							sadde ja üfs.
							ühheksa tuhhat kolm sadde
							wiiskümmeend seitse.

Numride ülesarwamine.

űfs ford űfs.

1 ford	4 on	1
2 —	2 —	4
2 —	3 —	6
2 —	4 —	8
2 —	5 —	10
2 —	6 —	12
2 —	7 —	14
2 —	8 —	16
2 —	9 —	18
2 —	10 —	20

3 ford	3 on	9
3 —	4 —	12
3 —	5 —	15
3 —	6 —	18
3 —	7 —	21
3 —	8 —	24
3 —	9 —	27
3 —	10 —	30

4 ford	4 on	16
4 —	5 —	20
4 —	6 —	24
4 —	7 —	28
4 —	8 —	32
4 —	9 —	36
4 —	10 —	40

5 ford	5 on	25
5 —	6 —	30
5 —	7 —	35
5 —	8 —	40
5 —	9 —	45
5 —	10 —	50

6 ford	6 on	36
6 —	7 —	42
6 —	8 —	48
6 —	9 —	54
6 —	10 —	60

7 ford	7 on	49
7 —	8 —	56
7 —	9 —	63
7 —	10 —	70

8 ford	8 on	64
8 —	9 —	72
8 —	10 —	80

9 ford	9 on	81
9 —	10 —	90

10 ford	10 on	100
10 —	100 —	1000

Kirjotukse lehkke.

a. b. c. d. e. g. h. i. k. j. l. m. n. o. p.
r. s. f. t. u. w.

A. B. C. D. E. G. H. I. K. L. M. N.
O. P. R. S. T. U. W.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 0. 26. 35. 306. 478. 18.

Abraam. Enoch. Hans. Judas. Karel. Lotta.
Mihkel. Nora. Otto. Peter. Rosina. Simeon.
Truta. Ulrik. Waltner.

Tännage ikka keige asjade eest Summa-
lat ja Issat, meie Isfanda Jeesuse Kris-
tusse nimmel.

Keikide filmad ootwad sinno järrele ja sin-
na annad neile nende roga ommal aial.
Sa teed lahti omma kät ja täida keik
mis ellab, hea melega.

Minna ollen se hea karjane, se hea karja-
ne jättab omma ello lammaste eest. Min-
na ollen se hea karjane, ja tunnen omma,
ja minna omma tundwad mind.

Õnne on need armolisid sest nemmad pea-
wad armo sama.

Õnne on need, kes Summala janna kuul-
wad ja seeda tallele pannewad.

Sinna pead omma liggimest armastama kui
isennast. Armastus ei te liggimesele kurja.

Seft nenda on Jummal ma-ilma armasta-
nuu, et temma omma ainsündinud Poia on
annud, et ükski, kes temma sisse usub, ei
pea hukka sama, waid et iggawenne ello
temmal peab ollema.

Ustaw on se fanna ja keige wastowõtmisses
wäärt, et Kristus Tefus ma-ilma sisse on
tulnud, pattusid õnsaks teggema, kelle seast
minna keigeüllem ollen.

